

آذربایجان

مؤکرمدهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمسیدر.

تورک و اسلامنه مفید مقالهلهر، صحیفه لریمز آچقیدر. درج اولنایان اوران اعاده ایملیلر. درج ایلمن ممالکلا مکالماتی اداره تمین ایلیبور.

محل اداره:
باکو، وورو نیوسکی وغوربتکی کوجا لراک کئینجه ۳ نومرولی ایوده

آذربایجان» ادارسی
تأمون نمرو. ۶۰-۳۹
تک نسخهسی ۵۰ ق.ک.

آبونه شویطی:
بانورلاک برنه دک باکو ایجون ۲۴. باشقه شهرلر. ۳۵ روبلهدر.
بر آبلنی باکو ده ۱۲. باشقه شهرلر ده ۱۹ روبلهدر.

اعلان فیاتی:
سَطری ۳ روبله کرانه کیدن اعلالار ایجون گشت ایملر.

۹ نمرة
۱۷ تشرین ثانی
اساعیل حنی یوسف اموز خیره نظارتک دفتر خانه سنه ۱۴ تشرین ثانی دن دفتر تدبیر ایملبور.

نومرو ۱۷، ۱۱ تشرین ثانی
اموز خیره نظارتک قاجیقار شیمه سنه مها سبجی اسفندیار حاجیوب وردیگی استعایه رغما وظیفه مستند آزاد ایملبور دولت قوتول نظارته کچوریلبور.

۱۳ نمرة
۱۸ تشرین ثانی
حسن قحوق دوک خیره ایملریک کنجه ناچیه سنه ۱ تشرین ثانی دن ناچه مقشئ تمین ایملبور.

اموز خیره نظارتی
رقصوف

تلغراف خبر لری
(رومتر آژانسى معلوما)
باکو ده کی انگلیز قوماندانلیق آلبانی معلوما نظر آلمایاده اولان عسکری اسیرلر عن قریب بر زمانه وطنینه عودت ایشیکه امکان وریله جکدر.

لیجیا بارانی احوال که ۲۱ تشرین ثانیه برو کسبل شهرنه دعوت ایملیلر کوره. مونوق میطردن برین خیره کوره. هولایساده احوال بر آز یاقتریلشدر.

«آستردام» شهرته افشانی واقع اولشدر. فقط شیمه وضعیت، تحکیمده. اهالی قرالنجی تیریک ایشدر.

برلینده کی بناییدارلر شوراسی تحت البحر عملده نه مراجعه انگریزه کیمچک سو آتی قایلردن کنار اولماقنی تانا ایشدر. بولگه برار انگیز سوراندن، تویلاخان کیملاک عمله سنک بر فلاکته اوغرامیاجیق نامین و اولنره یاقش مکالمات ویرمچکی وعد ایلمشدر.

فرانسه ملکنکی مشاندن تیزلشدر.

فرانسیز و آذربایقا اوردوسی مهمه علیه لریک برنجی خطرلرینه یشمشار و بازار اترتسی مهمه لک اشغالی کورته لیبور.

انگلیز و فرانسیز جوماتلری بارس ایله دوزلشدر. بو خدمتی آلمانای هوادان یوماردمان ایشنا لیبور ایشله ویش تن کیمچی آ یارایئر ایبا ایملیلر کور.

مرکزی شورا حکومتک معلوما
خبر لری
(گورجی تلغراف آژانسى واسطه یله آلمشدر).
اسلاولویه آستابون. ۱۳ تشرین ثانی. اسلاولویه دائرستنه آلمان قوشونلری اقلابه

۱۴ نمرة
واییلی بوشه تو ایله میخایل آتاشکین آغدام خزینه سنه کن کونند دفترخانه قولوقیلا درعی وظیفه سی، وقتا ایغایه بوراقیلرلر.

مالیه نظارتی خوراسنک عسری: **آغوروف**
امر نمرة ۱۵
۱۴ تشرین ثانی ۱۳۳۷
مالیه نظارتک دفترخانه قولوقیلا رییدن حسن آغا ورمجانوف ایله آیکساندر لیخاروف قوللوه کلمه کلرینه کوره بوشه تشرین ثانی تک ۱۴ دن قوللوقدن کنار ایملیلرلر.

بو سنه تشرین ثانی تک ۱۴ دن خلیلک سلطانوف ایله یویدور لیرانوف مالیه نظارتی دفتر خانه سنه دفترخانه قوللوقیسی تمین ایملیلرلر.

بو سنه تشرین ثانی تک ۱۴ دن یاقترینا سو قوللوققا مالیه نظارتی دفتر خانه سنه (خوزو یاسونو) صرفات شیمه سنه مدیره تمین ایملیلر.

آذربایجان جمهوریتی تک
اموز خیره نظارتدن
نمرة ۱
۱۵ تشرین ثانی ۱۳۳۷
تشرین ثانی تک برندن اموز خیره نظارتک باش مرخصکی و اوگا عابد بو تونن شعاری تسویه ایملبور.

نمرة ۲
۱۵ تشرین ثانی
شهرلر افاقک سابق باکو قومیت سنک سدری قودور یقیموج قایته فکسی اموز خیره نظارتک دفتر خانه مدیری تمین ایملیلور.

نمرة ۳
۱۵ تشرین ثانی
اموز خیره نظارتک قاجیقار شیمه سنه کی سابق مقش علی اسفر آخوندوف اشبو نظارتک شمشاخ ناچیه سنه ۱ تشرین ثانی ۳۳۳ دن ناچه نظاری تمین ایملبور.

نمرة ۴
۱۶ تشرین ثانی
اموز خیره نظارتک فواراغ قضا سنه اولان سابق مرخص ع. وورو نیوسکی شمشاخ ناچه سنه ۱ تشرین ثانی دن ناچه نظاری معلومی تمین ایملیلور.

نمرة ۵
۱۶ تشرین ثانی
اموز خیره نظارتک قاجیقار شیمه سنه سابق محاسب معلومی اولان یوسف خلف زاده نظارتک حسابدار وظیفه سی ۱ تشرین ثانی دن ایفا ایشیکه تمین ایملیلور.

قسم رسمی
مالیه نظارتدن
۱
مالیه نظارتی حال حاضرده یگی کاغذ بولی بوردلوق فکرنه اولراق لایزالوان ایشایی کاغذ آری، رنگری وایح حاضر ایشیکه مدر. لکن یوتایی نیز زمانه حاضر ایشیکه ممکن اولدماقنی ظره آلوب حکومت بویه قرار ویرمچکه با تو بله ادارسی سولک زمان بوراقیسی بولاردان رنگین و کاغذی د کیشد پروب چاپ ایشدیرین. بنه طبع بو آز زمانه چاپ اولاق کافذ یارلار (۱۰، ۲۵، ۵۰ روبله قوش) مها کوزول چاپ اولونشمن طراوی رنگی دخی آجیق اولاق و صورتی حکومت باقالتاری خیره نره اوز و کتبه کوندریله جکدر.

مالیه نظاری: **محمد حسن حاجی نسکی**

II
سولک زمانلار یضا ادارمار و تحضار کولمش و داغیش باکو (یونا) رنگ قول ایشد بکریسی نظره آلوب مالیه نظارتی عمومه اعلان ایملور که بر طرفن قانون و غیره طرفن با کو بله بله ادارسی ۱۹۱۸ سنه ده یاولر ایشک هنده تصدیقه دیگی قرار موچیجه آجیق او باکو بولالاسری قول ایملیلر. حاسباریکه دورته بر همه لری غیب وایلیکه امدالاری نمره لری ییش ایلون اشوبی مالیه نظارتی اعلان ایملورک علاوه ایملور که امدالاری و نمره لری ییلی و پارچه لری اوستونه اولان باکو بولالریک قبول ایشیمین ادارمار و اشخاص قانویک مقلاندن منسوب اولان سلالور.

مالیه نظاری: **محمد حسن حاجی نسکی**
مالیه نظارتده
۱۵ تشرین ثانی
حکومتک ۱۳ تشرین ثانی آریخالی قرار جمادی موچیجه بن خسته اولدیمدن طراوی مالیه نظارتی امورینی دولت قوتولوی عبدالعلی بک آجیرجانوف قوتورک ایملبور.

مالیه نظاری: **محمد حسن بک حاجی نسکی**
۱۷ تشرین ثانی
خسته لکن سحت آب اولدیمه کوره بن بو کوشن یه مالیه نظارتی امورینی کنده ایلمه آلمش.

مالیه نظاری: **محمد حسن بک حاجی نسکی**

امر نمرة ۱۳
نوخی خزینه سنه محاسبه چی وظیفه بویه موتا بوراقیش اولان سمد بک حاجی آقابک اوقی اشغالی بکوف آوغوشوی ایشک برندن زانلالا خزینه سنه همان وظیفه ایله بوراقیش اولان یوزر یاقیموویج ایملوک ۱۲ سندن همان وظیفه بوش تمین ایملیلر.

Cümə axşamı, 21 noyabr 1918-ci il, nömrə 46

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 14 səfərilmüzəffər sənə 1337. 21 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

Maliyyə Nəzarətindən

1. Maliyyə Nəzarəti hal-hazırda yeni kağız pulu buraxma fikrində olaraq lazım olan əşyani: kağızları, rəngləri və ilx. hazır etməkdədir. Lakin bu əşyani tez zamanda hazır etmək mümkün olmamağı nəzərə alıb, Hökumət böylə qərar vermiş ki, Bakı Bələdiyyə İdarəsi son zaman buraxdığı bonolardan rəngin və kağızın dəyişdirib, çap etdirsin. Binaileyh [ona görə], bu az zamanda çap olacaq kağız paralar (10, 25, 50 rublə fiyatı) daha gözəl çap olunmaqdan dolayı rəngi dəxi açıq olacaq və surətləri hökumət banklarına və xəzinələrinə öz vaxtında göndəriləcəkdir.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən Hacınski

2. Son zamanlar bəzi idarələr və şəxslər köhnəlmiş və dağılmış Bakı bonolarını qəbul etmədiklərini nəzərə alıb, Maliyyə Nəzarəti ümuma elan

edir ki, bir tərəfdən qanunumuz və qeyri tərəfdən Bakı Bələdiyyə İdarəsi 1918 sənədə yanvar ayının 9-unda təsdiqlədiyi qərar mövcubincə [qərara əsasən] ancaq o Bakı bonoları qəbul edilməz, hansıları ki, dördə bir hissələrini qeyb və yainki imzaları və nömrələri silinmiş olsun. İşbunu Maliyyə Nəzarəti elan edərək əlavə edir ki, imzaları və nömrələri bəlli və parçaları üstündə olan Bakı bonolarını qəbul etməyən idarələr və əşxas qanunun müqabilində [qarşısında] məsul olacaqlardır.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən Hacınski

Maliyyə Nəzarətində

15 təşrini-sani

Hökumətin 15 təşrini-sani tarixli qərardadı mövcubincə, mən xəstə olduğumdan dolayı, Maliyyə Nəzarəti ümurunu [işlərini] Dövlət Kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanova müvəqqə-tən tərək edirəm.

Maliyyə naziri:

Məhəmməd Həsən bəy Hacınski

17 təşrini-sani [noyabr]

Xəstəlikdən səhhətyab olduğuma [sağaldığıma] görə mən bu gündən yenə Maliyyə Nəzarəti ümürünü [işlərini] kəndi əlimə aldım.

Maliyyə naziri:

Mahəmməd Həsən bəy Hacinski

Əmr nömrə 13

Nuxu xəzinəsinə mühasibəçi vəzi-fəsilə müvəqqədən buraxılmış olan Sə-məd bəy Hacı Ağabəy oğlu Şahqulu-bəyov ağustos ayının birindən, Za-qatala xəzinəsinə həmin vəzifə ilə buraxılmış olan Pyotr Yakimoviç ey-lün [sentyabrın] 12-sindən həmin vəzi-fəyə təyin edilirlər.

Əmr nömrə 14

Vasili Butsenko ilə Mixail Atamaş-kin Ağdam xəzinəsinə gələn gündən dəftərxana qulluqçuları vəzifəsini mü-vəqqədən ifaya buraxılırlar.

Maliyyə Nəzarəti Şurasının üzvü:

Aqurov

Əmr nömrə 15

14 təşrini-sani 1334

Maliyyə Nəzarətinin dəftərxana qulluqçularından Həsənağa Yusifx-anov ilə Aleksandr Lixarev qulluğa gəlmədiklərinə görə, bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən qulluqdan kənar edilirlər.

Bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən Xəlil bəy Sultanov ilə Fyodor Livanov Maliyyə Nəzarəti dəftərxanasında dəf-tərxana qulluqçusu təyin edilirlər.

Bu sənəsi təşrini-saninin 14-ündən Yekaterina Sokolovskaya Maliyyə Nə-zarəti dəftərxanasında Təsərrüfat (Xozyaystvenni) şöbəsinə müdirə təyin edilir.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Ümu-ri-Xeyriyyə Nəzarətindən [Sosial Təmi-nat Nazirliyindən]

Nömrə 1, 15 təşrini-sani 334

Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xey-riyyə Nəzarətinin baş mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] və ona aid bütün şöbə-ləri təsviyə [ləğv] edilir.

Nömrə 2, 15 təşrini-sani

Şəhərlər İttifaqının sabiq Bakı ko-mitəsinin sədri Fyodor Yefimoviç Kot-levski Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin dəftərxana müdiri təyin edilir.

Nömrə 3, 15 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaç-qınlar şöbəsindəki sabiq müfəttişi Ələsgər Axundov işbu Nəzarətin Şa-maxı nahiyəsində 1 təşrini-sani 334-dən nahiyə naziri [müfəttişi] təyin edilir.

Nömrə 4, 16 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qazax qəzasında olan sabiq mürəxxəs [nüma-yəndə] Q. Borsuklinski Şamaxı nahiyə-sində 1 təşrini-sanidən nahiyə naziri [müfəttişi] müavini təyin edilir.

Nömrə 5, 16 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaç-qınlar şöbəsində sabiq mühasib müa-vini olan Yusif Xələfzadə Nəzarətin hesabdar vəzifəsini 1 təşrini-sanidən ifa etməyə təyin edilir.

Nömrə 9, 17 təşrini-sani
İsmayıl Haqqı Veysov Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin dəftərxanasında 14 təşrini-sanidən dəftərdar təyin edilir.

Nömrə 11, 17 təşrini-sani

Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin Qaçqınlar şöbəsində mühasibəçi İsfəndiyar Hacıyev verdiyi istidaya rəğmən [ərizə əsasında] vəzifəsindən azad edilib, Dövlət Kontrol Nəzarətinə keçirilir.

Nömrə 13, 18 təşrini-sani

Həsən Fəttahov Dövlət Xeyriyyə işlərinin Gəncə nahiyəsində [Gəncə nahiyəsi Sosial təminat idarəsində] 1 təşrini-sanidən nahiyə müfəttişi təyin edilir.

Ümuri-Xeyriyyə naziri: Rəfiyev

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ (Royter ajansı məlumatı)

* Bakıdakı ingilis komandanlığının aldığı məlumata nəzərən, Almaniyada olan əsgəri əsirlərə ənqərib [yaxın] bir zamanda vətənlərinə övdət etməyə [qayıtmağa] imkan veriləcəkdir.

* Belçika Parlamanı, ehtimal ki, 21 təşrini-sanidə Brüksel şəhərində dəvət ediləcəkdir.

* Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Hollandiyada əhval bir az yaxşılaşmışdır. Amsterdam şəhərində iğtişaş vəqə olmuşdur, fəqət şimdi vəziyyət müstəhkəmdir [sabitdir]. Əhali kralıçanı təbrik etmişdir.

* Berlindəki Nümayəndələr Şurası təhtəlbəhr əmələlərinə [sualtı qayıqla-

rın heyətlərinə] müraciətlə, İngiltərəyə gedəcək sualtı qayıqlardan kənar olmamağını [sualtı qayıqları tərk etməməklərini] təmənnə etmişdir. Bununla bərabər, ingilis sularında toplaşan gəmilərin əmələsinin bir fəlakətə uğramayacağını təmin və onlara yaxşı mükafat verəcəyini vəd etmişdir.

* Fransa məmləkəti düşməndən təmizlənməmişdir.

* Fransız və Amerika ordusu Mets tabyalarının [istehkamlarının] birinci xətlərinə yetişmişlər və bazar ertəsi Metsin işğalı gözətlənir.

* İngilis və fransız hökumətləri Parislə London miyanında [arasında] gündəlik hava müxabirəti [rabitəsi] düzəltmişlərdir. Bu xidməti Almaniyayı havadan bombardman etmək üçün işlədilmiş tünd gedici [sürətli] aparatlar ifa edəcəklərdir.

Mərkəzi Şura Hökumətinin məlumatı xəbərləri

(Gürcü Teleqraf Ajansı vasitəsilə alınmışdır)

- Slavnoye istasyonu, 14 təşrini-sani

Slavnoye dairəsində alman qoşunları inqilaba dair nəşr edilmiş kitabları böyük iştiaqla [həvəslə] alırlar.

Alman qoşunları həcz [müsadirə] edilmiş ələfiyyatla [yemlərlə] heyvanatı əhaliyə buraxıb, bitərəf xüttədən [ərazidən] də 30 çağırım Borisovka köyü tərəfinə çəkmişlər.

- Moqilyov, 14 təşrini-sani

Alman əsgərləri Daşkovkanı bura-

xıb getdilər. Yarın Bıxov ilə Roqaçyovu təxliyə edib, Berlinə əzimet edirlər [gedirlər]. Gedənlərdən çoxu silah və təchizatını buraxırlar.

- Kiyev, 14 təşrini-sani

Ukraynada olan alman qoşunları arasında bir çox şuralar təşkil edilmişdir. Odessada bir qitə şurası, bir übur edən [keçən, keçib gedən] əsgər şurası vardır. Şuralar rəyasətləri fəqət [sədəcə, təkçə] əsgərlərdən ibarətdir. Yekaterinoslav şəhərində, Xarkovda və Poltavada əsgəri qitələr [hərbi hissələr] şuralarına seçkilər davam edir. Şuralı [Sovet] Rusiyanın bütün hüdudunda hər yerdə seçkilər başlanmışdır. Alman qoşunları olan mənzillərin həpsinin üzərində al bayraqlar təməvvüc edir [dalğalanır].

- Kiyev, 14 təşrini-sani

Soqaqlarda toplanmaq, örtülü mənzillərdə ictimalar [yığıncaqlar] və hər növ nümayişkaranə hərəkətlər icbari qərardad mövcibincə [qərardada əsasən] yasaq elan edilmişdir. Buna riayət edilmədiyi təqdirdə silah qullanmaqla qərardad əhalini təhdid edir.

- Təşrini-saninin 15-ində Moskva-dan xəbər verirlər ki, Odessadan verilən xəbərlərə görə Odessa ilə Sevastopol arasında ingilis sualtı qayıqları zahir olub, alman bayrağı olan gəmiləri partlatdıqdan sonra gəmi komandasını kənara çıxarırlar.

- Təşrini-saninin 13-ündə vəqe olan Finlandiya iclasında prins Fridrix Karlın Finlandiya tac-taxtının ona təklif edilməsi cavabı elan edilmişdir. Prins ona

göstərilən etibar və etimaddan xeyli razı qalmışdır. Prins Finlandiya camaatı üçün işləməyə hazır olduğunu etirafı, indiki halda onun Finlandiya karolu [kralı] intixab edilməsinin [seçilməsinin] məmləkət istiqlaliyyətinə böyük bir mümaniət [manəə] olacağını söyləmişdir. İndiyə qədər Finlandiya istiqlaliyyətini etiraf [qəbul] etməyən hökumətlərlə gözəl münasibət saxlamalıdır. Şərait dəyişildiyi zaman prins Karl taxt-tacını qəbul etməklə, Finlandiya camaatı uğrunda işləməyə hazır olduğunu xəbər vermişdir. Hal-hazırda ancaq istiqlaliyyət təmin edilməsi lazımdır.

- Rostov (Don üstü) [Rostov-na-Donu]

12 təşrini-sani. İnqilabın bir sənəliyi bayramı ərəfəsi günü şəhərin fəhlə dairələri zabıt qaraqol qitələri ilə işğal edilmişdi. Qara Ataman alayı 30 gün ərzində fəhlə evlərini və zavodları gəzirdi. Şəhərdə zirehli avtomobillər gərdiş edirdi. Şəhərin küçələrində elan və intibahnamələr [təbliğat və rəqələri] yapışdırıldığına binaən [görə], fəhlə dairəsinin bir çox yerlərində təftiş və tövqiflər [həbslər] davam edirdi.

Don Hökuməti Almaniyadakı inqilab haqqında [və] Vilhelmin xəl'i [hakimiyyətdən kənarlaşdırılması] xüsusunda məlumat nəşrini qadağan etmişdir.

Alman komandanlığı inqilab xüsusundakı xəbərləri təkzib etmək üçün xüsusi elanlar nəşr edir. Lakin Almaniyaya [və] Avstriyadan övdət edən

[qayıdan] əsgəri əsirlərin hekayələrindən, inqilab haqqında əhali çox şeylər öyrənmişdir. Alman qoşunları onları vətənə buraxmamağa qarşı izharinifrət edirlər [narazılıqlarını bildirirlər]. Krasnovun əlbisə həczi [müsadirəsi] haqqında verdiyi əmrə münasib, köylülər tələb edirlər ki, burjuaziyanın evlərini təftiş etsinlər. Cəza dəstələri amansız bir surətdə həcəzə girişmişlər.

- Təşrini-saninin 13-ündə Berlin-dən xəbər verirlər ki, Camaat Vəkilləri Şurası [Xalq Deputatları Soveti] hökumət işlərini bu qərar üzrə təqsim etmişdir [bölmüşdür]: Ebert – daxilə və hərbiyyə işlərinə; Haaze – xariciyyə və müstəmləkət [müstəmləkələr] işlərinə; Şeyde-man – maliyyə; Dittman – tərxis-əsgər [ordunun tərxis edilməsi], səhhəti-ümumiyyəyə [xalq səhiyyəsi] və ədliyyə işlərinə; Landsberq – mətbuat və məlumat işlərinə təyin edilmişlərdir.

Almaniya təzə hökumətinin məramnaməsi: İdareyi-əsgəriyyənin [hərbi idarənin] götürülməsi, ittifaqlar və şuralar azadlığı, sansürün [senzuranın] ləğvi, hürriyyəti-ədyan [din azadlığı] və siyasi müttəhimlərin əfvi-ümumisindən ibarətdir.

ALMANIYA İNQILABI

Berlin – Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi alman fəhlələrinə xitabən bir müraciətnamə nəşr etmişdir. Bu müraciətnamədə yazılmış ki:

“Militarizm üsuluna öylə zərbə

endirilmişdir ki, bir daha kəndisini toplayammayacaqdır. Bizdə olan imperializm bərbad edildi. Demokratiya və sosializm qayəsi qalibənə bir surətdə ilərləməkdədir. Bitərəf Sosial-Demokratiya Firqəsi əzəldə bu imperializm fəlakətini görürdü. Fəqət [yalnız, təkcə] bizim firqə Bükreş [Buxarest] və Brest müahidənamələrinin [müqavilələrinin] qarşısına dururdu. İşbu müahidənamələri başqa firqələr də artıq müdafiəyə qalxışmayırlar. Beynəlmiləl sosializm məsləkinə daima iman edən biz bitərəflər hər bir zaman, hər bir millətin əzilməsiylə və ona qarşı göstərilən zülmərlə mübarizə etməkdə idik. Bu vəsilələr [səbəblər] alman milliyətini təzyiq altına almaq istəyən hər bir təşəbbüsata qarşı durmağa bizə əxlaqi bir haqq verir.

Sosial-Demokratiya Firqəsi burjuaziya cəmiyyətinə müavinət [yardım] etmək üçün hökumət başına dəvət edilmişdir. İmperializm bərbad olduğdan sonra bu firqə millət müdafiəsini əlinə alıb burjuaziya üsulunu müdafiə etmək istədi. Hökumətə daxil olduqda, onun tərəfindən nə siyasi müqəssirlərin əfvi, nə idareyi-əsgəriyyənin [hərbi idarənin] götürülməsi, nə də sosializmə və siyasətə mütəbiq [uyğun] tələblər meydana gəlmədi. Hətta əski burjua hökuməti tez bir zamanda sabiq Rusiyanın topraqlarından Baltik civarını, Finlandiya, Lehistanı [Polşanı], Ukraynanı, habelə Rumıniya ilə Bolqarıyanı təxliyə etməli idi. Sülh müahidə-

namələrini demokratik prinsiplərinə müvafiq olmaq üçün yenidən nəzərdən keçirmək, əsgəri və mülki idarələrinə mənsub olan siyasi müqəssirləri əfv etmək, idareyi-əsgəriyyənin qaldırılması, hürryyəti-ictimai və ittifaq [toplaşma və təşkilatlanma azadlığı], hürryyəti-kəlam [söz azadlığı], nisbi seçki üsulu, bu üsulun qadınlara da haqqı-intixab [seçmə haqqı] verməsi, məsai mükəlləfiyyəti [əmək öhdəliyi] qanununun təsviyəsi [ləğvi], səkkiz saatlıq iş günü elanı kimi əsasları qəbul etməklə bərabər, qanuni-əsasının [konstitusiyasının] təğyiratına [dəyişdirilməsinə] girişməliydi ki, həqiqi bir hökumət meydana gətirəydi. Biz beynəlmiləl sosialist olmaq həsəbi [səbəbi] ilə daha çox tələblər təklif edirik. Bizlər ictimai bir cümhuriyyət istəyirik ki, bu növlə müharibələrin təxribatından cahan xilas edilsin. Dərin və geniş təbəddülat [dəyişiklik] hamı dövlətlərdə icra olunmaqdadır. Böylə təğyirat və təbəddülat [yenilik və dəyişiklik] zamanı idarəçilik rolunu öhdəsinə götürmək beynəlmiləl “proletari”nin (füqərayi-kasibəsinin) tarixi bir vəzifəsidir. Hökumət sosializmasının üsulları fəhlə sinfinin zəif işləməsinə və burjuaziya cəmiyyətinin qüvvətlənməsinə fayda verəcəkdir.

Füqərayi-kasibənin [proletariatın] ittihadı [birləşməsi] mərkəz, Xalq Tərəqqipərvəran Firqəsi, milli hürfikirlərlə hökumət sosialistlərinin bayraqları altında başa gəlməz. Alman füqərayi-kasibəsi Bitərəf Sosial-Demokrat və

beynəlmiləl sosializm bayrağı altında olmaq onun üçün bir şüar olmalıdır. Fəqət [ancaq] bununla füqərayi-kasibə və bəşəriyyət üçün parlaq bir istiqbal [gələcək] olacaqdır. Fəqət bununla sülh təmin olar.”

Bu müraciətnamə, ətrafına: “Toplaşınız! Sıralarınızı doldurunuz! Bəşəriyyətin ən uca bir xilasına nail olmaq lazımdır!” sözləri ilə xitampəzir olur [başə çatır].

ALMANİYADA

- Sabiq Almaniya imperatorluğu, Alman Hökumətləri İttifaqına mübədəl olmuşdur [çevrilmişdir]. Avstriyanın almanlarla məskun hissəsi də məzkur [adı çəkilən] ittifaqa mülhəq olmuşdur [birləşdirilmişdir].

- Almaniya Hökuməti Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] dəvət edilməsini elan etmişdir. Məclisi-Müəssisan mümkün olduqca ümumi konqre dəvətinə qədər tez bir müddət ərzində dəvət ediləcəkdir.

- Alınan xəbərlərə görə, Almaniyada inqilab hərəkəti asayiş surətini alıb, sakitliklə cərəyan etməkdədir. Berlin Fəhlə və Saldat Şurasına Berlində Qırmızı qvardiya təşkil edilməsi təklifi daxil edilmişdir. Hökumət ixtiyarında kifayət qədər əsgəri qüvvə olduğundan, Fəhlə və Saldat Şurası ilə Hökumət bu təklifi rədd etmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

- Çex-slav sosialistləri çex-slavların Rusiya Vətəndaş müharibəsində iştirak etmələri münasibətilə rus sosialistlərinə müraciətən xəbər vermişdir ki, əks-inqilab məqsədi üçün onların ordusundan istifadə etmək olmaz. Çex-slavlar özlərini Rusiya Qoşma [Federativ] Demokrat Cümhuriyyəti tərəfdarı elan edirlər.

- Qəzetələrin verdikləri xəbərə görə, Yaponiyanın təzə Xariciyyə naziri izhar etmişdir ki, Yaponiya Hökuməti sülh əqd edildikdən [bağlandıqdan] sonra Müttəfiq hökumətlərlə bərabər Rusiyada qanun və asayışı bərpa etməyə iştirak edəcəkdir.

- “Mançester” qəzetəsi bolşeviklərlə mübarizə başlanacağı haqqında bir məqalə yazıb, Mərkəzi hökumətlərlə mütarikə [atəşkəs] əqdindən [imzalanmasından] sonra Müttəfiq dövlətlərin bolşeviklərlə mübarizə planlarının nədən ibarət olduğunu sual etmişdir.

- Çex-slavların azad edilməsi üçün Amerikanın çıxış yapması çoxdan vücud gəlmişdir. Buna görə də şərq cəbhəsində Almaniya əleyhinə döndürülmüş olan cəbhə əsassız olar. Hər gah bundan belə ingilis millətinə Rusiyada öz qanını tökmək lazım gəlsə, o zaman ingilis milləti bunun səbəbini bilməlidir.

Zaqafqaziya bonları

Dağıstanlılar Cümhuri İttifaqının [Birləşmiş Dağlılar İttifaqının] Maliyyə

naziri Gürcüstan Xariciyyə nazirinə müraciət etdiyi bəyannaməsində özünün Gürcüstan hökumət nümayəndələri [ilə] müzakirədə bulduğuna və bu məsələ haqqında Azərbaycan Hökumətinin razılığına istinadən xəbər verir ki, Dağıstan Cümhuriyyəti Gürcüstan və Azərbaycan hökumətləri üçün ümumi əsas üzrə Zaqafqaziya Komissarlığı tərəfindən pul (bon) buraxılmasında iştirak etməyi qərara alıb, Dağıstan Cümhuriyyətinin bu işdə iştirak etməsinə müavinət [köməklik] göstərilməsini xahiş edir.

Vilsonun Almaniya haqqında bəyanatı

Vilson Konqre iclasında bəyan etmişdir ki, Almaniyanın iqtisad və ərzaqca əhvalının yüngülləşdirilməsindən ötrü hər cür tədbirlər ittiqaz edəcəkdir [görəcəkdir].

- Mütarikə mövcubincə [atəşkəsə əsasən] gəmilərin Qara dənizdə azad seyr etmələrini təmindən ötrü Sevastopolda olan Alman Komandanlığı ilə İstanbulda olan İngiltərə Komandanlığı arasında müzakirə [danışıqlar] davam edir.

- Rumıniyanın Almaniya müharibə elan etməsi doğru olmuşdur. Bu müharibə elanı Almaniyanın Rumıniyada olan ləvazimat və mühimmatı əsgəriyyəsinə [hərbi ləvazimatını] zəbt etmək qəsdindən ibarətdir.

- Petroqraddan xəbər verirlər ki, Kronştatda olan ikinci donanma matrosları üsyan bayrağı qaldıraraq zabit-

ləri və burjuaları həbsdən azad etməyə çalışmışlardır. Latış nişançı [atıcı] bölüyü əsgərləri ilə atışdıqdan sonra matroslar geri çəkilməmişlərdir.

- Ümumrusiya İcra Komitəsi, Şuralar İctimasının [Sovetlər Qurultayının] arzusuna görə Almaniyada Əmələ və Saldat Vəkilləri Şurası [Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti] Hökuməti üçün mübarizə edən fəqərəyi-kasibə [proletariat] ixtiyarına hər biri 25 vaqondan ibarət olmaq üzrə iki qatar taxıl göndərilməsini əmr etmişdir. Bu taxıl göndərildikdən sonra Ümumrusiya Mərkəzi İcra Komitəsi Almaniyada mübarizədə bulunan fəhlə və saldatlara müavinətdən [yardımdan] ötrü xüsusi bir “fond” vücuda gətirilməsini qərara almışdır.

- Rotterdamda böyük nümayişlər vaqe olmuşdur. Bu nümayişlərdə Hollandiya saldatları iştirak etmişlərdir. Nümayişçilər sosialist nəğmələri oxumaqla küçələri gəzməmişlərdir. Komentantin yaşadığı evin şüşələri sındırılmışdır.

İSTANBUL SƏYAHƏTİ HAQQINDA RƏSULZADƏ MƏHƏMMƏD ƏMİN BƏYİN KONFERANSI

(keçən nömrədən mabəd)

Şimdi Türkiyədə bu gün ərz etdiyim yeni cərəyanlar başlamış. Bu cərəyanı, ictimaiyyatda da müşahidə etmək olar. Bunun təsiri bilxassə [xüsusilə]

həyati-nisvana [qadınların həyatına], onların tərəqqisinə icrayi-nüfuz etmişdir [təsir göstərmişdir].

Qadınlar da erkəklər kimi həyati-ictimaiyyənin [ictimai həyatın] hər növünə iştirak edirlər. Parça toxuyan, ayaqqabı, tüfəng və digər əsliyə [silah] əməliyyatxanalarında (masterskoylarında) qadınlar da çalışır. Mənsucat [toxuma, trikotaj] fabrikasında yeddi min əmələdən [fəhlədən] beş mini qadındır. Texnik əməliyyatxanalarda dəxi çox ağır olmayan işlər qadınların və qız çocuqlarınınındır.

Mərkəzi-islamı – İstanbul – səyahət etdiyim sırada fabrika və zavodlarla bir çox digər müəssisələri gəzdik. Fabrika qapısından içəri girmək istədikdə, qara bir yaylıqla başını bağlamış, qara əlbisə geymiş bir məmurə bizi salamladı. İçəri girdikdə hər yerdə erkəklərlə bərabər məmurələr [qadın işçilər] də gözə çarpırdı. Hətta on iki yaşlı qızlar da dəstgahlarda [dəzgahlarda] işləyirdi. Böyük bir şöbəyə müdirlə bərabər girdiyimiz əsnasında bizim qafqaziyalı olduğumuzu duyar-duymaz hamı bir ağızdan Qafqaz marşını oxudular.

Bu saat İstanbulda nerəyə baxarsaq, məmurlar miyanında [arasında] əksəri qadınlardır. Posta-teleqraf və digər hökumət müəssisə və idarələrinin həpsində məmurələr çalışır. Bilümmum [bütün; ümumiyyətlə] müdirilər də qadınların erkəklərdən daha qeyrətli [çalışqan] olduğunu və onların kəndi işlərində göstərdiyi səbatı [dözümlülüyü] etiraf edir. Kəndiləri tərbiyə

sahibi, oxur-bilər, içlərində ədibə və şairə vardır.

Bu gün Türkiyədə bir çox dul qadınlar olduğu kimi, saysız yetim çocuklar da küçələrdə mövcuddur. Bunları tərbiyə etmək üçün dövlət tərəfindən darülcəzələr [kimsəsizlər evi] təsis edilmiş ki, burada öksüzlər [yetimlər] pənah bulurlar. Altıncı Sultan Məhəmməd xanın qılınc quşanması zamanı, böylə çocuklar[ın] təmiz pak əlbisələrdə kəndi müəllimələri ilə gəlib səf bağlamaları gözəl bir mənərə təşkil edirdi.

Qadınlar özləri cəmiyyətlər təsis edir. Özlərinə məxsus qəzetləri var. Ali məktəblərdə oxumaq üçün onlara haqq verilmişdir.

Türkiyə qadınları miyanında [arasında] bir çox alimə və fəzilələr [fəzilət sahibləri] vardır ki, Hökumət bunların fikri-tənqidinə [tənqidi fikrinə], təsəvvürat [düşüncələrinə; görüşlərinə], mülahizələrinə hörmət edir. Məsələn, tək-cə Türkiyədə deyil, bütün Avropada kəsbi-şöhrət etmiş [tanınmış] Xalidə Ədibə xanım əsərləri, məqalələri böyük bir diqqətlə oxunur. Hangi bir firqə hökumət başına keçərsə, xanım əfəndinin fikrindən istifadə edir. Hökuməti və onun əhval və hərəkətini tənqid edən digərlərini sürgün etdikləri halda, ona toxunmaz. Tələt paşa kabinəsi dövründə hökuməti tənqiddə qalxışan yeganə şəxs var idisə, o da Xalidə Ədibə xanım oldu.

Qadınlar cəmiyyətlərində ədəbi mütaliələr olduğu kimi, onların kon-

fransları da olur. Leksiyaları ilə həyat-ictimaiyyətdə böyük təcəlliyata səbəb olmuşlardır.

İştə, görürsünüz ki, bir tərəfdən türklərdə elm, fənn, ədəbiyyat, ümumiyyətlə xalq malı olmaq istəyir, xalqa yaxlaşır. Digər tərəfdən də xalqın anaları, onun mürəbbiyələri [tərbiyəçiləri] olan qadınları tərəqqi və təali [yüksəliş] yolunda yüksək addımlar atır. Artıq yarımçılıq həyat ortadan qaldırılır.

Ədəbiyyatda olduğu kimi, tərzi-memarıdan da (arxitektura) əski Bizans, italyan, ərəb ilə qərb-Avropa üsulları əvəzində yeni türk üsulu imarətlər bina edilir. Bunların həpsi islamın mərkəzi İstanbulda yeni bir həyatın üfüqlərdən ərzi-didar etməsini [simasını göstərməsini] göstərməyirmi?

Bizi hər yerdə hüsntəvəccöhlə qəbul etdilər. Yeni cərəyanı təmsil edən “Türk Ocağı” türk məmləkətlərinin harasından kim gələrsə, bu “ocaq” onu qəbul edəcəyi mühəqqəqdır [şübhəsizdir]. Biz də burada bir qardaşlıq hissi gördük. İstanbulun bütün məhfil [dairə; cəmiyyət], amil [işçi; məmur], siyasiyyunlarının [siyasətçilərinin] həpsini Azərbaycan məsələsində həmfikir gördük. Bu məsələ üstündə, bilxassə Bakı məsələsində, İstanbul mətbuatının almanlara qarşı etirazlarını, Azərbaycan istiqlaliyyətini müdafiə etməsini xətidən çıxarmaq imkan xaricindədir. Heç bu günədək bu məsələdə olduğu kimi türkləri müttəhid [birləş] və müttəfiq görməmişdim.

Mütərikə [atəşkəs] haqqında bəyə-

ni-əfkar etmək [fikir bildirmək] və onun və xüsusən bu gün ümumun fikrini təsxir [zəbt] edən məsələlərin haqqında tədqiqatda bulunmaqdan iləri tənəffüs elan edilir.

(sonu var)

Məhəmməd Hənəfi

TÜRKİYƏDƏ QADINLIQ MƏSƏLƏSİ “Feminizm”

2

(keçən nömrədən məbəd)

Dövri-Həmididə [Sultan Əbdülhəmid dövründə] Türkiyə ufaq bir kişvər [ölkə] deyildi. Olduqca böyük ölkənin sahibiyeganəsi [yeganə sahibi], qahiri-qadiri [hər şeyə gücü çatan və istədiyini qəhr edə bilən] münhəsirən [ancaq, sadəcə] yədi-Həmidiyə [Əbdülhəmidin əlinə] və əvənəganına [yaxın dəstəsinə] mövdu idi [tapşırılmışdı]. Zira idareyi-mülükənələrində [padişahın idarəsində] bulunan bunca ünsüri-islam içərisində müxtəlif millətlər var idi. Rumeli və Anadolu türklərinin həyatı-ailədən [ailə həyatından] bəhərdar olduqlarını [nəsim aldıqlarını; fayda gördüklərini] və ya olmadıqlarını iləridə tədqiq edəcəyiz. Yalnız ufaq bir təmasla keçəlim:

Rumeli türklərində həyatı-ailə bir az təməddün etmiş [mədəniləşmiş], mürəffəh [rifaha çatmış] ədd [hesab] olunur. Avropanın Asiya ilə güzərgahı

və ticarət, sənaye nöqtəyi-nəzərindən əhəmiyyəti haiz [daşıyan] və digər ölkələrə rəqabət edər bir mühitdir. Səlanikdə yaşayan, Ədirnədə yaşayan qadınlarla İstanbulda yaşayan qadınların fitrəti başqa-başqadır. Ədirnə İstanbula qərib [yaxın] bulunmaqla bərabər, İstanbul ləhcəsini almış, Balkan müharibəyi-fələkəti [fələkətli Balkan müharibəsi] üzərinə şimaldan gələn mühacir ailələrinin lisanları da qarışmış, füqərə və kasıb qismi çoxalmış, zəngin və kübar qismi azalmışdır. Zəngin olanlar isə ailələrinə olduqca tərbiyə verə biləcək qüdrətə malikdirlər. Əsasən məmurin [məmurlar; dövlət xidmətində işləyənlər] və mütəfənnin [oxumuş, təhsilli] olanlar və bilxassə Avropaya gedən xətti-hədidin [dəmiryolunun] məbəri [keçidi] üzərində olduğundan əcnəbi sükkanı da [sakinləri də] bu mədəniyyətin asari-ənvarından [nurunun təsirindən] azadə qalmamışlardır. Fəqət Səlanik bütün Rumelinin ticarət məqərrı [mərkəzi]... Avropa sənaye məhsulətı [məhsulları] kamilən buradan idxal edilir. Dəniz ticarəti o qədər bol olan və qayət mədəni olan şu gözəl mühit vaxtilə türklərdə ikən ailə tərbiyəsi olduqca yüksək idi. Həman İstanbul xanımları dərəcəsinə natiqəpərdaz [nitq qabiliyyəti yüksək], milli səxavətکار xanımlar törəmişdir.

Vəlhasil, Səlanik mühiti, qadınliq irfanını yüksəltdi və bu üzdən mehrihürriyyət [azadlıq günəşi] Səlanikdən tövliid etmişdir [doğmuşdur]. Hərəkət Ordusunun qərgahı burası idi. Hər

nə qədər hərəkatı-fikriyyənin [ideoloji cərəyanların] məbdeyi-mahəsəli [çıxış nöqtəsi] İstanbul isə də, İstanbul sükkanı [sakinləri] kamilən bəbi-hökumətə pərvərdələri olduğundan [hökumət qapısında bəsləndiyindən], Səlanik hərəkatı-fikriyyəsinə İstanbula mürəcəh [üstün] görürəm...

Rumeli faciəsini mütəəqib [faciəsinin ardınca] İstanbula hicrət edən kübar familiyalar, Səlanikdəki aldığı feyzi İstanbulda ikmal etdilər [tamamladılar; kamilləşdirdilər].

Bütün məmaliki-Osmaniyyəyə gədən məmurlar İstanbuldan çıxır. Sətvəti-hökuməti [hökumətin qüdrətini] təmsil və iradə edənlərin [göstəranlərin] əksərisi paytaxtı-müəzzəməyi-Osmaniyyədən [Osmanlının əzəmətli paytaxtından] nəş'ət etdiyinə [meydana gəldiyinə], maarif nurunun mərkəzi bulunduğu, bu nöqtəyi-nəzərdən də Səlanik qadınlıq irfanını bəl' etmişdir [özündə ehtiva etmişdir].

İstanbulda təsəttürə [örtünməyə; İslami qaydalara uyğun örtünməyə] ədəmi-riayət [riayət edilməməsi] məsələsi dövrü-Həmididə olduqca iləriləmiş ədd [hesab] olunur. Vaxta ki [o vaxt ki], dövrü-məşrutıyyə [konstitusiyalı monarxiya dövrü] ənvəri-əhraranəsi [azadlıq nurları] ilə tülü etdiyi [doğduğu] sıralarda qadınlıq aləmində başqa bir feyz, böyük bir təhəvvülət [dəyişiklik] hiss olundu. Bunlara müariz [etiraz edən], mütəariz [ziddinə gedən] çox çıxdı. Məşayixi-islamiyyənin [İslam şeyxlərinin] vəsayası [vəsiyyətləri], əmr-

namələri[nin] bir-birini mütəəqib [bir-birinin ardınca] süduru [verilməsi; meydana çıxması] qadınlıq israrı-fikrisinə [qadınlıq ideolojisinin israrına] bir ədillədir [dəlildir]. Binaileyh [ona görə] qadınlıq fikri bir xurşidi-dirəxşan [parlaq günəş] kimi İstanbuldan mühitinə sərpildi və nəşvünüma buldu [genişləndi; yayıldı; inkişaf etdi] və bulur da deməkdir.

Demək olar ki, Rumelidə yeganə Səlanik qadınlarında bir hərəkat, bir cərəyan var imiş. Başqa mühitə əft ediləcək nəzərlərdə hərəkatı-fikriyyə [ideoloji hərəkat, fəaliyyət] əsərini İstanbul civarına [ətrafına] yaxın vilayətlərdə görünür. Fəqət bunlarda da o qədər bariz bir surətdə təcəlli edəmməmişdir. Fəzən [tutaq ki], Anadolunun Bursa, İzmir və həvalisi [ətrafı] türk məmurin familiyaları [məmur ailələri] ilə əğniyə [varlı, dövlətli] qisimlərinə münhəsir [məxsus olaraq] qalır. Anadoluda qadınlıq ruhu mədəni bir siyaqda [tərzdə] yüksəlməmiş, fəqət ənənəvi bir şəkildə təbarüz etmişdir [özünü göstərmişdir; meydana çıxmışdır]. Dövrü-istibdadın [istibdad dövrünün] bəqiyyəyi-əfkarı [fikirlərinin qalıqları] əlyövm [bu gün] Anadoluda cari qaydalardan məduddur [sayılır]. Anadoluda maarif hənuz yerləşmədiyi cəhətlə, maarifsiz mühit, bittəb [təbii olaraq] cahil bir fikir, aqilə və dana [müdrək] bir qadın yetişdirməz. Anadoluda nəşrə əhəmiyyət verilməmiş, əski üsul və qaydadan qətiyyəni ayrılmamışlardır. Düyünlər, cünbüslər [əyləncələr] kami-

lən əski şəkildə davam etməkdədir. Yalnız şəhərlilərlə köylülər arasında fərq vardır. Məişətə aid cəhətiylə köylülər şəhərlilərdən fəzlə [artıq; əlavə] fəaliyyətdə bulunurlar.

Anadoluda həyati-ictimaiyyə sönmüşdür. Köylülər ümumiyyətlə ziraətlə [əkinçiliklə] məşğul görünür. Anadolu sərpa [başdan-ayağa] ziraət məmləkətidir. Halbuki şəhərlərdə hər bir sənətin istinad mərkəzi, asari-fəaliyyəti-istehsalatı [istehsalat fəaliyyətinin izləri, təsirləri] bazari-ticarətdə [ticarət bazarında] mər'idir [özünü göstərməkdədir]. Demək ki, şəhər həyati-ictimaiyyətdə köylülərdən sənaye nöqteyi-nəzərindən fərqlidir. Bir də ünəs [qız] məktəblərinin bulunması... Maarifcə sönük, donuq bir işıq haleyimatəm [matəm haləsi] içrə şu hərbi-hazır [hazırkı müharibə] içərisində sənələrcə yə'sə [matəmə] bürünmüşdür. Sürən hər bə məsaibi [fəlakətləri] köylüləri böyük intibahata [intibahlara; oynışlara] məzhər [nail] etmişdir. Əvvəlcə qadınlar yalnız xanə [ev] işiylə məşğul ikən, bu gün köylülər erkək işlərini pək ələ görürlər.

Əvvəlcə tarlaya gedən işçi fəqirə [kasıb] bir qadın hicabla [utanaraq] gedirdi. Şimdi isə məişəti uğrunda can ataraq gedir. Həyati-məişət ailənin ruhu məsabəsində [yerində] olduğuna, yaşamağa haqq qazanacaq millətlər çalışmağa məhkumdur. Çalışmayan bir millət yaşamaz. Bu qanuni-iqtisad və həyatiyyəyə [iqtisadiyyatın və həyatın bu qanununa] təb'ən [tabe olaraq] köylü-

lərdə fəaliyyəti-iqtisadiyyə [iqtisadi fəaliyyət] şu hər bə sənələrində qat-qat artmışdır. Anadolunun hər bucağında bəslənən əsgər yavrucuqlarını birə-birər cəbheyi-hərbə sövq edilərkən, validələri [anaları] və həməşirələri [bacıları] əlindəki, ovcundakı nüqudunu [pulunu] təslim edərək göndərir. Köydə yap-yalnız qalınca nə yapacaq? Yalnız başına çalışmağa, qarnını doyurmağa məcburdur. İştə qadınlar, erkək həyati-fəaliyyətə atıldığı dəqiqədən etibarən o əski əfkari-mənhəsədən [nəhs, uğursuz fikirlərdən] qismən azad bulunmuş olurlar.

* * *

İstanbul afaqında [üfüqlərində] nəcmi-hürriyyət [hürriyyət ulduzu] göründükcə, qadınlıq ələmi bir eydiməsərrətə [şadlıq bayramına] qər q oldu. Yeni-yeni fikirlər meydana-münə-qışəyə buraxıldı. İstanbul mətbuatı adətə bir mücadileyi-qələm [qələm mübarizəsi] şəklini aldı. Hürriyyətin ilk kəlamı qadınlıq etiləsi [ucalması] oldu. Qadınlığın e'lası [ucalması; şan-şöhrət qazanması] demək idi. Əli qələm tutan əshabi-mühərririn [yazıcılar] qadınlıq etiləsi, nicatı, səadəti uğuruna pək çox yazılar yazdılar. Etiraz tufanları mətbuat sütunlarında yüksəldikcə yüksəldi, binaileyh [ona görə], böyük sədəmələr [toqquşmalar] yapıdı. Nəhayət, şuriş-ezəm nətəyici [böyük çaxnaşmalar nəticəsində] qadınlıq layiqi bulunduğu kamalata doğru çıxmağa başladı. “Qadın ruhu”, qadın hissiyyəti, qadın əfkarı [fikirləri], qadın əş'arı [şeyrləri],

vəlhasil qadınlığa aid məsaili-ictimaiyyəyə [ictimai məsələlərə, ictimai problemlərə] geniş bir yol açıldı.

Bir çox cəridələr [qəzetlər] nəşr olundu, risalələr [elmi əsərlər] kamilən bu hissiyyəti-aliyyə [ali duyğular] peşində qoşurlar. Buna binaən [əsasən] Türkiyədə qadınlıq cərəyanlarına başlıca səiq [sövqedici güc, səbəb] hürriyyəti-şəxsiyyə [şəxsiyyət azadlığı] oldu. Dövlətin idari təşkilatı sərbəst lisana malikiyyətdən [yiyələndiyindən], qadınlıq ruhunda həssasiyyət oyandırdı.

Tarixçeyi-maziyyənin [keçmiş tarixlərin, keçmiş dövrlərin] topladığı bəqiyeyi-rüzgarı [küləklərin qalıqları] qadınlıq əzhari-rayihədarına [ətirli çiçəklərinə] əsdikcə, o novbahari-növnəhaliləmə [yer üzünün təzə fidanlarının ilkbaharı] oldu.

Qadınlıq şeiriyyət deməkdir. O şeiriyyətin timsali-müşəxxəsi [konkret, canlı timsalı] qadınlıqdır. Qadın ömri-baharisini [həyatının baharını] idrak etdikcə, üzərindəki şitayi-kabusdan [kabus qışından] qurtulduqca, feyzli səmərlər [meyvələr] iqtitaf etməyə [dərməyə, toplamağa] başladı.

İstanbulda qadın şeiri adətə moda idi. Qadın düşüncəsini başqa tələqqi edirlər [qiymətləndirirlər]. Qadın şeirlərinin həssasiyyəti, ciddən incəliyi olduqca mövqeyi-əhtiram qazandı.

Mətbuat sütunlarında Salimə Sərvət Seyfi xanım, Nigar binti-Osman kimi buna mümasil [bənzər] ədibələr, şairələr yeni-yeni törəməyə başladı. O zamanlar Tofiq Fikrətin, Əbdülhaq

Hamidin, Cənab Şəhabəddinin, Süleyman Nazifin, şüərayi-bənamın [tanınmış şairlərin] asarını [əsərlərini] təbcil edərək [tərifləyərək; ucaldaraq] yazılan əsərlər nə qədər qiymətdar idi. Bu ədiblər, kamilən qadınlığa nüfuz [təsir] etmiş və yazdıqları əsərlər kamilən qadınlıq ruhunu təsvir və təşhir etmişdilər [təsvir etmiş və açıb göstərmişdi]. Tofiq Fikrətin xanım qızlar haqqında yazdığı şeirlər o zamanın modası hökmüncə adətə bir xəzinə və giranbaha [dəyərlili] ədd [hesab] edildi.

Tofiq Fikrətin “Sis” parçasından daha ziyadə qadın şeirlərini tənsib edirlərdi [seçirdilər; üstünlük verirdilər].

Bu hər bə sənələri içərisində qadınlıq getdikcə yüksəldi, hətta müvərrixi-şəhir [məşhur tarixçi] Əhməd Rəfiq bəy kimi dahiyi-zəmanə [zəmanə dahisi] belə tarixi müsabiqələrə [təcrübələrə] girişdi. Vaqifanə, alimanə, müdəqqiqanə [bilikli, elmlili, diqqətli bir tədqiqatçıya yaraşan tərzdə] yazılan Lalə dövründə İbrahim paşanın qadınlara atdığı “zəri-məhbular” [dan] [qızıl pullardan] tut da, digər xəta və səvablarına [səhvlərinə və doğrularına] varıncaya qədər böyük-böyük fəsilələr yazılmağa başlandı.

Müvərrix [tarixçi] Cövdət paşanın qızı Fatma Aliyə xanım əfəndinin müdafiəsi nə qədər alimə idi, nə qədər fazilanə bir üslubi-ədibanə ilə mətbuatda namını hörmətlə yad etdirməyə vəsilə oldu. Əlyövəm [bu gün, günümüzdə] qadınlıq aləmində şöhrət bulmuş “feminizm” cərəyanlarının pişvası [rəh-

bəri] olmuş sərəfrazani-ədibədənir [qadın ədiblərin qabaqcıllarından, öndə gələnlərindən biridir].

“Feminizm” məsələsini ruhu və qəvamizi [anlaşılmaz cəhətləri] ilə meydana-ələniiyyətə vəz [aşkar etmək; aydınlaşdırmaq], əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] üzərində dolaşan kabusu rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün müzlim hissiyyatdan [qaranlıq duyğulardan] nurani nicata [işıqlı qurtuluşa] isal edici [çatdıran] qüvvətli əllər – müqtədir mühərrirlər, mühərrirələr çıxdı. Bida-yəti-məşrutiiyyətdən [konstitusiyalı monarxiya dövrünün əvvəlindən] bu hər b sənələrinə varıncaya qədər nəşr edilən risalələri alar oxu[ya]r isək “feminizm” bəhsinin nə qədər əhəmiyyətlə tələqqi edildiyini [ələ alındığını] anlarız.

Bidayəti-məşrutiiyyətdə “Qələm”, “Halə”, “Şəhab”, “Sərvəti-fünun” məcmuələri çıxırdı. “Piano”, “Düşünüyörüm” qəzetələrini çıxaran Əhməd Nəbil, Bəha Tofiq əfəndilər bilaxirə [daha sonra] “Zəka” qəzetəsini çıxarmağa başladılar. Sonradan “Şəhbal”, “Donanma”, “Rəsimli kitab”da qadınlıq haqqında pək vaqifanə fikirlər mündəricdir [dərc edilmişdir]. Son zamanlarda Camal Nadir bəyin çıxardığı “Rübab” qəzetəsi də qadınlıq haqqında olduqca rəğbətə məzhər [nail] oldu. Son zamanlarda “Qadınlar dünyası” namında bir risalə çıxırdı. Qadınlıq hüququnu mühafizə və müdafiə məqsədini istihdaf edirdi [hədəfləyirdi] və buna şərki-qələm olanlar [qələm ortağı olanlar, eyni mövzuda yazanlar] çoxdu.

Bilxassə [xüsusilə] türk mətbuatında olduqca mövqə qazanan Cəlal Nuri bəy qadınlarımız haqqında böyük bir əsər yazdı, “feminizm” bəhsini eyi qurcaladı. “Türk yurdu”, “İctihad”, “Yeni məcmuə” – bu qəzetlərdə hekayəçilik surətində qadınlıq ruhu sönük gedir. Milliiyyət prinsipləri, din üzrə münaqişələr açılır... Bu qəzetələrin kaffəsi [hamısı] qadınlıq ruhunu yüksək görmək üçün səhifələrini açıq bulundurmaqdadırlar.

Vəlhasil, qadınlığa çalışan erkəklərdən Tofiq Fikrət şeirləri ilə qadın ruhunu ifham edir [anladır, başa salır]. Onun ruhundakı incəlikləri bizə ilhamati-füsunkari [füsunkar ilhamlar] tərzində bir hissi-bədii verir. Cəlal Nurinin, Bəha Tofiq və rüfəqasının [yoldaşlarının] yazdığı feminizmə aid əsərlərini oxuduğum vaxt ruhumda qeyri-ixtiyari “qadınlıq himayəsini”, fikrimdə “qadınlıq istixlasını” [qadınlığın xilasını] düşünürəm. Qadınlarımızı bir taqım müxəllədati-güzideyi-irfanü-kamalat [irfan və kamalın ən seçilmiş, ölməz əsərləri], ədibanə, vaqifanə məqalat [sözlər] “feminizm ruhunu” təsvir etdi. Şairlər, ədiblər, əmrəzi-ictimaiyyə [sosial naxoşluqlar, ictimai qüsurlar] mütəxəssislərinin yazdıqları yazılardan başqa, ən ziyadə romançılıqda şöhrət bulan, milli romanları ilə rəğbət və hörmət qazanan gənc mühərrirlərdən romantik Hüseyin Rəhmi bəy vardır ki, həyat-ictimaiyyətimizi [ictimai həyatımızı] təşhir etməkdədir [açıb göstərməkdədir].

Əbdüllətif

Böyük simalar:

ƏBDÜLHAQ HAMİD

Fələklər, kəhkəşanlar, asumanlar
Onun cövləngəhi-fikrü-xəyalı...
Mələklər, nurlar, huri-cinanlar
Onun hər həmdəmi-hissü-məali...
Üfüqlər qarşısında səcdə eylər,
Səməlar devrilər də ərzi-dunə.
Bütün asarı ilə – dahiyənə –
Qoca türk ellərinə inci sərpər.
O, türkün ən böyük, şanlı dühası,
Onunla nurlanar Şərqi səması.
O bir mucid ki, hissü-şə'rlərdən
Yaratdı iştə bir bürci-mütəntən.
Fikirlərdə dərinliklər oyatdı,
Dərinliklərdə yüksəklik yaratdı.
Həman şe'rinə ülvyyəət gülümsər,
Münəvvər şe'r-i Hamid, pək münəvvər...

Mütəllib oğlu Abid Alp

AZƏRBAYCAN MİLLİ ŞURASINDA

- Dünən gündüz saat 12-yə təyin edilmiş olan Milli Şura iclası axşam saat 7-yə təyin edilmişdir.

- Azərbaycan Heyəti-Vükəla rəisi [Nazirlər Kabinetinin sədri] Fətəli xan Xoyski, dünən Müttəfiq qoşunları komandanı general Tomsonla görüşmüşdür.

- Azərbaycan Hökuməti təşkil edilmiş layihəsi Azərbaycan Milli Şurasına daxil edilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

- Tiflisdən xəbər verirlər ki, Tiflisdə olan alman əsgərləri arasında Saldat Vəkilləri Şurası [Əsgər Deputatları Soveti] təşkil edilmişdir. Vəkillər Şurası alman ərkanında [qərargahında] iclaslar yapmaqdadır. Məzkur [adı çəkilən] şura Tiflis Əmələ və Saldat Vəkilləri Şurası [Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti] ilə münasibətə girişmişdir.

- Tiflisdə olan alman heyətinin məlumat bürosu xəbər vermişdir ki, Almaniya ilə əqd edilən [imzalanmış] mütarikə şəraiti [atəşkəsin şərtləri] bir qədər yüngülləşdirilmişdir. Təzə şəraitin təfəsilatı məlum deyildirsə də, ümdə maddələri bunlardır:

1. Qərb cəbhəsinin təxliyə müddəti uzadılmışdır.

2. Alman əsgərləri hələ şərqdə qalacaqlardır.

3. Alman sahilinin ablukası (blokadası) əvvəlkindən az bir şiddətlə vəqə olacaqdır.

- Alman zabitləri komissiyası Gürcüstanda olan alman əsgərlərinin dəniz təriqi [yolu] ilə əzimet etmələri [hərəkət etmələri] və Ukrayna təriqi ilə keçib Polşaya getmələri haqqında müzakirədə bulunmaqdan ötrü noyabrın birində Potidən Sevastopola azim olmuşlardır [yola düşmüşlərdir].

- Tiflisdə olan alman heyəti-mürəx-xəsəsi [nümayəndəliyi] təzə Hökumət binagüzarlıqlarını [təzə Hökumətin sərəncamlarını] almışdır. Bu əməllərin birincisində Almaniya imperiyasının

Qafqaziyada olan heyəti bundan belə sadəcə bir surətdə alman heyəti təsmiyyə ediləcəkdir [adlandırılacaqdır].

- Çxenkeli, Müttəfiq dövlətlərin Gürcüstan istiqlalıyyətinə nə münasibətdə olduqlarına bələd olmaq üçün Berlindən çıxıb Bern şəhərinə gəlmişdir.

HİNDİSTAN MUXTARIYYƏTİ

Milanda müntəşir [nəşr olunan] “Korryere della Sera” qəzetəsindən Hindistan Hökumətinin məşrutı [konstitusiyalı] bir idarə halına ifrağı [çevrilməsi] haqqında Hindistan nazirinin raporunda möhtəvi [yer alan] təkliflər birinci dərəcədə əhəmiyyəti haiz [daşıyan] bir vəq’eyi-tarixiyyə [tarixi hadisə] təşkil etməkdədir. Zira cəmiyyəti-bəşəriyyənin [insan cəmiyyətinin, bəşəriyyətin] kəmiyyət etibarı ilə xümsünü [beşdə birini] təmsil edən bir millətə İngiltərənin bilixtiyar [kөнüllü olaraq] böylə bir imtiyaz bəxş etməsi pək cəsuranə bir hərəkətdir.

Hindistana idxal edilmək istənilən məşrutı islahatdan [konstitusiya islahatından] əsl məqsəd əhalinin tərbiyyə-fikriyyə və elmiyyəsinə [fikri və elmi tərbiyyəsinə] e’la [ucaldaraq] və ikmal edərək [kamilləşdirərək] orada məsul bir idarə təsis və əhalini o şəkli-idarəyə doğru sövq və isal etməkdir [çatdırmaqdır].

Əksəriyyəti-xalqın [xalqın əksəriyyətinin] cəhaləti, müxtəlif irqlər arasında mövcud olan dini, ictimai təzad və

təfavütlər və təbii olaraq təhəddüs edən [meydana çıxan] ənənəvi xüsusiyyətlər [düşmənciliklər] qarşısında böylə bir işi başa çıxarmaq filhəqiqə [doğrudan da] müəzzəm [əzəmətli] və müşkül bir məsələdir. Bununla bərabər, Hindistanın vəziyyəti-hazirəsi [hazırkı vəziyyəti] böylə bir təqlib [dəyişiklik] və inqilabın icrasını zəruri qıldığı halda, İngiltərə iləridə muxtariyyətdə doğru vüqu bulacağı məlhuz olan [təsəvvürə gətirilən] hər təşəbbüsün şimdindən önünü almaq istəyir.

Hər əyalətin kəndinə məxsus bir valisi ilə bir də hökuməti-məhəlliyyəsi [yerli hakimiyyəti] olacaqdır. Hökuməti-məzkurə [adı çəkilən hökumət] iki şöbəyə münqəsim [ayrılmış] bulunacaq. Bunlardan birinci şöbə; valisi və biri ingilis, digəri hindli olan iki əzadan [üzvdən] mürəkkəb [ibarət] bir məclisi-icraiyyədən [icraedici məclisdən] mürəkkəb olacaq, digəri isə valinin təhtidarəsində [idarəsi altında] qüvvəyi-təşri’yə [şəriət məhkəməsi] əzası [üzvləri] miyanından [arasından] müntəxəb [seçilmiş] bir qaç nazirdən ibarət olacaqdır. Böyləliklə yavaş-yavaş əzasının sülüsəni [üçdə ikisi] əhalinin arayı-ümumiyyəsi [ümumi səsleri] ilə müntəxəb bir məclisi-təşri’yə [şəriət məclisi; məhkəmə məclisi] indində [nəzdində] əfal və hərəkətindən [əməllərindən və hərəkətlərindən] məsul nəzarət məqamları ehdas edilmiş [yaradılmış] olacaqdır.

Yeni tənzim olunan proje, Hindistan nazirləri tərəfindən tədqiq və həll

edilə biləcək olan mali və ədli [ədliyyə məsələlərinə məxsus] və tərbiyəvi məsailin [məsələlərin] cədavilini [cədvəllərini] yavaş-yavaş tövsi etmək [genişləndirmək] tərəfini tərvic edir [tərəfinə rəvac verir, onu inkişaf etdirir].

Hind həyati-siyasiyyəsinin [siyasi həyatının] ən əsaslı qüsurlarından biri əhali tərəfindən müntəxəb müməssillərin [seçilmiş nümayəndələrin] yalnız təndiq və təfsir etmək vəzifəsi ilə mükəlləf olub, məsuliyyət və səlahiyyətdən tamamilə bəri [azad] bulmuş olmasıdır. Proje biləks [əksinə] məbusan [millət vəkilləri, millət nümayəndələri] miyanında [arasında] müntəxəb hökumət əzasının məclis indində məsul olması kimi bir əsasi-cədid [yeni bir qayda] vəz etdirmək [meydana qoymaq] istəyir.

Bundan maəda [başqa], hal-hazırda Hindistan nazirinin doğrudan-doğruya [birbaşa] təhti-hökm və idarəsində [hökmü və idarəsi altında] olan məclisi-təşri'yənin yerinə, biri hökumət tərəfindən müntəxəb və Şurayi-Dövlət mahiyyətini haiz [Dövlət Şurası mahiyyəti daşıyan], digəri isə əhali əzasının əksəriyyəti və məclisi-təşri'yə namı altında iki məclis iqamə edilmək [meydana qoyulmaq, yaradılmaq] istənilir ki, bu sayədə Hindistan muxtariyyəti-idarə yolunu pək çabıq tutacaq.

CƏNUBİ AFRİKA İSTİQLALIYYƏTİ

Cənubi Afrikada nəşr olunan “De folksstexm” qəzetəsi Cənubi Afrikada

yaşayan bur qövmündən ötrü istiqlalıyyət hüququna nail olmaq arzusu ilə cümhuriyyət hərəkətinə mülhəq olmuşdur [qoşulmuşdur]. Qəzetə deyir ki:

“Biz ciddi surətdə izhar edib, bütün Cənubi Afrikanın istiqlalıyyətini gözləyirik. Bunun da axırda feilən icraya qoyulacağı şübhəsizdir. Biz daha da iləri hərəkət edib izhar edirik ki, cənubi afrikalılardan bir nəfər tapılmaz ki, bizim bu fikrimizə şərik olmasın.”

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

İcbari qərardad

Bakı şəhərində olan Müttəfiq qoşun komandanı general Tomson böylə bir icbari qərardad nəşr etmişdir:

1 - 1918 sənəsi noyabrın 17-si gündüz saat 12-dən Bakı şəhəri idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi rejim] altında (vayenni palajeni) elan edilir. Mən və mənim tərəfimdən Müttəfiq hökumətlər namından təyin edilən məmurlar bu işə mübaşir [icraçı] olacaqlardır.

2 - İdareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə zamanında mən Bakı şəhərinin əsgəri general-qubernatoru olacağam.

3 - Polkovnik Kokerell Bakı şəhərində Müttəfiq dövlət polisiyyəsinin komissarı təyin edilir.

4 - Bakı Şəhər İdarəsi və qeyri ictimai idarələr öz fəaliyyətlərini davam etdirməlidirlər.

5 - İdareyi-örfiyyə qanun və qaydaları bu yaxın zamanda əlavə olaraq

elan ediləcəkdir. Bundan belə də lazımı surətdə xəbər veriləcəkdir. Yuxarıda göstərilən qanunlardan hansı birisini xələldar etməkdə [pozmaqda] müttəhim olanlar mənim tərəfimdən təyin ediləcək məmurlar və ya mənim lazım bildiyim tədbirlər vasitəsilə ağır cəzaya giriftar olacaqlardır.

*Bakı şəhərinin
Müttəfiq qoşunları komandanı
general-mayor V. M. Tomson*

- Bakı qarnizonu ilə Bakı donanması Petrovska varid olduğdan [çatdıqdan] sonra bütün bu qüvvələr polkovnik Biçeraxov tərəfindən təzədən təşkil edilmişdir. Əsgəri dəstələrdən bir hissəsi buraxılıb, bir hissəsi ixtisar edilmişdir. Donanma həmçinin təzədən təşkil edilmişdir. Sentrokaspi əməliyyat hissəsinə müdaxilə etməkdən kənar edilib, ancaq xozyaystvenni işlər [təsərrüfat işləri] onun əlində qalmışdır. Mərkəzi Komitə ilə bərabər, gəmi komitələri də komanda etməkdən kənar edilib, bütün ixtiyar gəmi komandanlarına verilmişdir. Voskresenski Baş Komandan nəzdində əsgəri bəhri işlər [hərbi donanma işləri] üçün baş vəkil təyin edilmişdir. Bəhriyyə ərkanı naçalnik [Donanma qərargahının rəisi] polkovnik Novikov və Bəhriyyə qüvvələri komandanı leytenant Takişvili təyin edilmişlərdir.

- Bir-iki gündür ki, şəhərin bir çox çörəkçi dükanlarında çörək bişirilməyir. Çörək bişirən dükanlar qarşısında yenə də “quyruqlar” əmələ gəlməyə

başlamışdır. Bununla bərabər çörəyin qiyməti artıb, dörd manat yarıma və daha da yuxarı satılmağa başlamışdır.

- İki gündən bəri bilaaram [aramsız] yağmaqda olan yağış şəhər küçələrini xarab etməklə böyük xəsarəti mövcib olmuşdur [xəsarət vermişdir]. Bir çox küçə səkilərini yağış yuyub aparmışdır.

- General Denikin tərəfindən rəsmi sifarişatla [tapşırıqlarla] Bakıya vəkil gəlmişdir.

- Məşhur camaat xadimlərindən professor Qolovin Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir].

- Məşhur siyasi və camaat xadimlərindən Malyantoviçin Tiflisdən Bakıya gələcəyi gözlənilir. Siyasət xadimləri dəstəsi tərəfindən Malyantoviçə təcili dəvətnamə göndərilmişdir.

- Mərkəzi Ev Komitəsinin sədri Leontyeviç general Tomson tərəfindən dəvət edilib, Mərkəzi Ev Komitəsinin gələcək işləri haqqında müsahibədə bulunmuşdur.

- Məhəlli [yerli] qəzetələrin yazdığına görə, dünən sabiq Sentrokaspi, İcra Komitəsi üzvləri, siyasi təşkilat, kooperativ və qeyri nümayəndələr iştirakıyla demokratik şurası vaqə olacaqmış. Bundan əvvəl vaqə olmuş şurada bolşeviklərin və kadetlərin dəvət edilməsi məsələsi qaldırılmış, bolşeviklərin dəvəti məsələsi rədd edilib, ikinci məsələ üstündə ixtilafıara [fikir ayrılığı] vücuda gəlmişdir. Zənn edildiyinə görə, kadetlər dəvət ediləcəklərdir. Çünki onlar Ufa Hökumətində iştirak edirlər.

- “Kaspi” qəzetəsinin yazdığına görə, Petrovskda təşkil edilmiş olan “Kaspi Hökuməti” təzə Rusiya Hökuməti ilə münasibət çətin olduğundan vücuda gəlmişdir. Təzə “Kaspi Hökuməti” oradan düsturüləməllər [təlimatlar] alıb və o düsturüləməllər sistemincə hərəkət etməkdədir. Məzkur [adı çəkilən] hökumətdə təbəddülat [dəyişikliklər] olduğuna görə, hökumətin heyətinin kimlərdən ibarət olduğu dürüst məlum olmamışdır.

AZƏRBAYCAN DƏMİRYOLUNDA

- Azərbaycan dəmiryol hərəkəti naçalniki stasyon naçalniklərinə xəbər vermişdir ki, Petrovsk xəttində olan stasyonlardan ərzaq yükləri gətirmək ancaq şəhadətnamə ilə Ərzaq Nəzarəti nümayəndələrinə vəgüzar edilir [tapşırılır].

- Azərbaycan dəmiryolları naçalniklərinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Azərbaycan dəmiryolları dairəsində naloj-platyoj [yüklər üçün ödənişin çatdırılma zamanı həyata keçirilməsini nəzərdə tutan sistem] ilə yüklər qəbul ediləcəkdir.

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə

kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdiyevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna mübtəla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Berlin Darülfünununun həkimi

L. Melkumyans

Əmrazi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər] və dəri naxoşlarını qəbul edir. Qan damarlarına “606” və “916” dəvalarını istemal [tətbiq] edir. Hər gün saat 2-4-ə kimi.

Ünvan Birjevov caddədə Malakan bağçası qarşısında həkim Temirxanyanın müalicəxanasında. Telefon nömrələri 29-85 və 32-77.

255

Doktor Krinski

Sifilis, əmrazi-tənasüliyyə [zöhrəvi xəstəliklər] və cild mərazinə mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi. Ünvan: Tarqovı caddədə Tağiyev qardaşlarının 10 nömrəli evində. Telefon 15-59.

263

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə

kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahımovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrəzi-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat 10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin küncündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağın qarşısında Minaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor Rza bəy Sultanov
Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakin-ski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrəzi-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Müdirilər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Əmr nömrə 15

səh. 392. “14 təşrini-sani 1334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 14 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin
Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətindən

səh. 392. “15 təşrini-sani 334”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il); miladi təqvimlə 15 noyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin baş mürəxxəsliyi və ona aid bütün şöbələri təsviyə edilir.”: Əmrin mətni qəzetdə əskik getmişdir. Belə olmalıdır: “Təşrini-saninin 1-indən Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin qaçqınların işi üzrə baş mürəxxəsliyi və ona aid bütün şöbələri təsviyə edilir.”

Teleqraf xəbərləri

səh. 393. “Əhali kraliçanı təbrik etmişdir.”: Burada söhbət 1890-1948-ci illərdə Hollandiya kraliçası olan Vilhelminadan gedir.

“...gündəlik hava müxabirəti...”: Burada söhbət sənişinlərin hava yoluyla daşınmasından gedir.

Mərkəzi Şura Hökumətinin
məlumatı xəbərləri

səh. 393. “Şura Hökuməti Mərkəzi Komitəsi Məlumat Bürosunun xəbərləri” kimi başa düşülməlidir.

səh. 394. “Ukraynada olan alman qoşunları arasında bir çox şuralar təşkil edilmişdir.”: Burada söhbət, “Əsgər deputatları sovetlərindən” gedir.

“Odessada bir qitə şurası, bir übur edən əsgər şurası vardır.”: Burada söhbət,

biri Odessadakı daimi qarnizon üçün və digəri Odessadan keçib getməkdə olan hərbi hissələr üçün iki ayrı şura təsis edilməsindən gedir.

“Qara Ataman alayı”: Burada söhbət Leyb-Qvardiya Ataman Alayından gedir. Bu alayın əsgərləri qara, hündür başlıq qoyur, qara çəkmə geyirdilər, patrondaş və kəmərləri də qara idi.

“Alman komandanlığı inqilab xüsusundakı xəbərləri...”: Burada söhbət Almaniyada 1918-ci ilin noyabr ayında başlayan inqilabdan (Noyabr inqilabı) gedir.

“Lakin Almaniya [və] Avstriyadan övdət edən əsgəri əsirlərin...”: Burada söhbət Almaniya və Avstriyadan Rusiyaya qaıydan rus hərbi əsirlərindən gedir.

Almaniya inqilabı

səh. 395. “Bitərəf Sosial-Demokrat Firqəsi”: Almaniya Müstəqil Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

“...sosializmə və siyasətə mütabiq [uyğun] tələblər...”: “sosial və siyasi tələblər” kimi başa düşülməlidir.

səh. 396. “Xalq Tərəqqipərvəran Firqəsi”: Mütərəqqi Xalq Partiyası (Almaniya) nəzərdə tutulur.

“Milli hüfrikirlər”: Milli-Liberal Partiya (Almaniya) tərəfdarları nəzərdə tutulur.

“...hökumət sosialistləri...”: Almaniya Sosial-Demokrat Partiyası nəzərdə tutulur.

Almaniyada

səh. 396. “Almaniya Hökuməti Məclisi-Müəssisən dəvət edilməsini elan etmişdir.”: Burada söhbət Veymar Təsisçilər Məclisindən gedir.

Qəzetələrdən

səh. 397. “Yaponiyanın təzə Xariciyyə naziri...”: Burada söhbət 1918-ci ilin sen-

tyabr ayından 1923-cü ilin sentyabr ayına qədər Xarici İşlər naziri olan Utida Kosaydan gedir.

“Rumıniyanın Almaniyaya müharibə elan etməsi doğru olmuşdur.”: Bu cümlə belə başa düşülməlidir: “Rumıniyanın Almaniyaya müharibə elan etməsi xəbəri öz təsdiqini tapmışdır.”

səh. 398. “Ümumrusiya İcra Komitəsi”: “Ümumrusiya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi” [ВЦИК: Всероссийский центральный исполнительный комитет] nəzərdə tutulur.

“Şuralar İctiması”: “Ümumrusiya Sovetlər Qurultayı” [Всероссийский съезд Советов] yəni “Ümumrusiya fəhlə, kəndli, əsgər və kazak deputatları Soveti Qurultayı” [Всероссийский съезд советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов] nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

qadınliq məsələsi

səh. 401. “Rumeli faciəsini mütəəqib...”: Osmanlı imperiyasının böyük itkilərə məruz qaldığı Birinci Balkan müharibəsi (1912-1913) nəzərdə tutulur.

səh. 403. “Sis”: Türk şairi Tofiq Fikrətin 1902-ci ildə yazdığı, II Əbdülhəmid dövrünün İstanbuluna nifrətini ifadə etdiyi, ədəbi dairələrdə böyük əks-səda doğurmuş şeir.

“...İbrahim paşanın qadınlara atdığı zəri-məhbular...”: “Zəri-məhbul” Osmanlı imperiyasında işlədilən qızıl pul idi. İlk dəfə 1695-1703-cü illərdə hakimiyyətdə olan II Mustafanın dövründə zərb edilmişdir. Xalq tərəfindən çox rəğbət gördüyündən “sevilən qızıl” mənasına gələn “zəri-məhbul” adıyla tanınmışdır.

səh. 404. “Əbdüllətif”: Bu imza Əbdüllətif Əfəndizadəyə məxsusdur.

Əbdülhaq Hamid

səh. 405. “Mələklər, nurlar, huri-cinanlar”: Qəzetdə “Mələklər, nurlar, hurü-cinanlar” kimi getmişdir.

“Əbdülhaq Hamid” şeiri (səh. 405)**üçün lüğət:**

cövləngəhi-fikrü-xəyal: fikrin və xəyalın
gəzib-dolaşdığı yer

huri-cinan: cənnət huriləri

həmdəmi-hissü-məal: hislərin və düşüncələrin həmdəmi

ərzi-dun: alçaq torpaq

asar: əsərlər

mucid: icad edən, yaradan

hissü-şe'r: duyğu və şeir

bür-ci-mütəntən: dəbdəbəli bürc

münəvvər: nurlu; işıqlı

Hindistan muxtariyyəti

səh. 406. “...Hindistan nazirinin raporunda...”: Söhbət 1917-1922-ci illərdə Britaniyanın Hindistan İşləri naziri olan Edvin Semuel Monteqyodan gedir.

O. A. Salmanın...

səh. 409. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.